

Examenverslag van havo economie, tweede tijdvak (2024)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

*In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?*

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op [info@sslleiden.nl](mailto:info@sslleiden.nl).

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

opgave	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
1	1	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Marktwerking' kan je de uitleg vinden over verschillende markt vormen en in de begrippenlijst kan je alle markt vormen met alle kenmerken vinden. Als je de juiste markt vorm hebt herkend en twee kenmerken die erbij horen noemde kon je alle punten krijgen.
	2	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Je kon bij deze vraag twee punten verdienen door eerst te zien dat de $Q_a$ verticaal loopt wat een volledig prijsinelastisch product betekent. Hier hoort een elasticiteit van 0 bij. Dit is niet op de cursus behandeld, omdat het grote bakstof is. De kennis die ervoor nodig was zodat je de vraag kon oplossen achten wij als te specifiek en daarom behoort het tot de grote bakstof.
	3	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de aantekening over 'Marktwerking: overheidsingrijpen' kan je terugvinden wat de kosten zijn voor het overschot van de overheid. Dit is het overschot van $q$ vermenigvuldigt met de minimumprijs. Als je dit toepaste op de figuur kon je op het juiste antwoord komen.
	4	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Je kon hier twee punten verdienen door aan te tonen dat het consumentensurplus kleiner wordt. Hoe je het consumentensurplus arceert kan je vinden in de uitleg 'Surplus' en het is belangrijk dat je het stappenplan volgt.
	5	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Economische kringloop' kan je in het overzicht van de macro-economie terugvinden dat belastingen de inkomsten van de overheid zijn. Met die kennis kon je redeneren dat de burgers uiteindelijk de kosten voor het opkoopbeleid betalen.
	6	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de begrippenlijst onder het blok 'Conjunctuur' staat het begrip 'arbeidsproductiviteit' uitgelegd. Met deze definitie kon je beredeneren dat op korte termijn er minder mensen nodig zijn en dus de werkloosheid zal stijgen.
	7	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Economische kringloop: redeneren met buitenland' kan je vinden dat het ICP stijgt als de productiekosten dalen door een hogere 'APT'. Daarna kon je alle punten scoren door de examentip onderaan het blok over te nemen.
2	8	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? De kenmerken van monopolistische concurrentie kan je vinden in de begrippenlijst onder het blok 'Marktwerking'. Door twee kenmerken op te schrijven en toe te passen op het krantenbericht kon je beide punten verdienen.
	9	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Hoe markten werken wordt uitgelegd in het blok 'Marktwerking' en vooral het subblok 'Wat is het?' komt hier van pas. In dit blok wordt uitgelegd wat marktwerking is en dat concurrentie ervoor zorgt dat de prijs daalt.
	10	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap was bij deze vraag dat een patiënt die verzekerd is geen sterke prikkel heeft om over te stappen, omdat hij toch verzekerd is. Dit zorgt ervoor dat er geen marktwerking meer is.



	11	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze vraag kon je twee punten krijgen als je uitlegde waarom prijsafspraken nadelig zijn voor consumenten. Hier zijn veel antwoorden goed, zo lang het maar nadelig is voor de consument. In het blok 'Marktwerking' wordt in brede zin uitgelegd hoe markten werken en je kon hieruit halen wanneer iets slecht is voor de consument.
	12	3	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Bij deze vraag kon je drie punten verdienen door uit te rekenen hoeveel het kost om je te verzekeren bij 'Mondmedisch centrum' of bij 'De concurrent'. Hoe je rekenen in het algemeen aanpakt staat uitgelegd in het blok 'Rekentechnieken'. Hier is geen economische kennis voor nodig, maar in plaats daarvan kan je de gegevens uit de tabel gebruiken om tot een antwoord te komen. Om deze reden rekent het Cito dit als vakoverstijgende kennis.
3	13	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Het begrip 'ruilen over tijd' kan je terugvinden in het blok 'Inkomen: hoe komen we aan inkomen?' en de examentip die hierbij staat kon je bij deze vraag helpen om alle punten te scoren voor het formuleren. De extra denkstap was het koppelen van het begrip 'ruilen over tijd' aan de belastinginkomsten van de overheid.
	14	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Het begrip 'Asymmetrische informatie' komt terug in het blok 'Verzekeren'. Hierbij was het belangrijk dat je eerst het begrip uitlegde en het daarna toepaste op de vraag om alle punten te krijgen.
	15	1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Je kon 1 punt verdienen door te noemen dat mensen uit lagere inkomenscategorieën minder financiële middelen hebben om een studie te bekostigen. Voor deze redenering is geen economische kennis nodig en dus rekent het Cito dit tot vakoverstijgende kennis.
		1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Inkomen: hoe beïnvloed de overheid inkomen?' kan je vinden hoe een progressief belastingstelsel werkt. Met die kennis en bron 1 kan je beargumenteren dat hogere inkomens relatief meer baat van de maatregel hebben.
16	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Hoe je de belasting uitreken staat uitgelegd in het blok 'Inkomen: Belastingom'. Als je hier het stappenplan volgt kon je op het goede antwoord uitkomen en zo alle punten krijgen.	
4	17	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze vraag kon je de examentip van 'Prijnspeil & Conjunctuur: Inflatie & Deflatie' letterlijk overnemen om beide punten te scoren.
	18	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In het blok 'Kenmerken conjunctuur' kan je de verschillende eigenschappen van een laagconjunctuur vinden. De extra denkstap was dat je met deze eigenschappen verder kon redeneren dat bedrijven minder investeringen doen.
	19	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Je kon punten verdienen bij deze vraag door de kosten van zowel een huurwoning als een koopwoning te berekenen. Hier heb je groeifactoren voor nodig en hoe je die gebruikt staat uitgelegd in het blok 'Rekentechnieken'.
	20	1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Ook niet-economische redeneringen worden bij deze vraag goed gerekend en daarom rekent het Cito dit tot vakoverstijgende kennis.
5	21	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Uit bron 1 kon je halen dat er in de toekomst relatief meer ouderen zijn, die meer van de diensten gebruik maken. Hier is geen economische kennis voor nodig en daarom rekent het Cito dit tot vakoverstijgende kennis.
	22	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Inkomen' worden zowel de belastingen en de uitkeringen uitgelegd. Met behulp van die kennis kon je je antwoord formuleren.

	23	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Arbeidsmarkt' is uitgelegd wat de arbeidsmarkt is, wie de vragers en aanbieders zijn op de arbeidsmarkt en kan je terugvinden wanneer er minder aanbod van arbeid is. Met behulp van die uitleg kon je vervolgens antwoord geven op de vraag en twee punten verdienen.
	24	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Wat 'denivellering' betekent kan je terugvinden in het blok 'Inkomen: hoe beïnvloedt de overheid inkomen?'. Door te kijken op welke beleids optie het begrip van toepassing is kon je alle punten verdienen.
6	25	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Voor deze vraag kan je de uitleg van 'Omzet, kosten & winst' gebruiken. In het 'overzicht formules' kan je terugvinden dat er sprake is van winst als de omzet groter is dan de kosten. De extra denkstap was zien dat de omzet groter moet zijn dan de startkosten en je moest dit vervolgens toepassen in de context van een ultimatumspel.
	26	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Bij deze vraag kreeg je punten als je een antwoord formuleert over vertrouwen en een samenwerking, en hier is geen economische kennis voor nodig. Daarom ziet het Cito dit als vakoverstijgende kennis.
	27	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Bij deze vraag was geen economische kennis nodig, omdat je een antwoord kon formuleren gebaseerd op sociale normen. Daarom is de benodigde kennis voor deze vraag volgens het Cito vakoverstijgend.
	28	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Hoe het 'eigen risico' werkt kan je terugvinden in het blok 'verzekeren' en hiermee kon je het eerste punt verdienen. Verder staat in dit blok ook het begrip 'moral hazard' genoemd, wat je nodig had om het tweede punt te krijgen.
		56		

*verdeling per categorie:*

categorie	aantal punten	percentage
I	11	20%
II	35	63%
III	8	14%
IV	2	4%
	56	100%

*In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?*

Dit gold voor: 96% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

## **Bijlage 1: Toelichting categorieën**

### **Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden**

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

### **Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag**

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

### **Categorie III: Een-stapje-extra-vraag**

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

### **Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus**

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.